

zen, škoda je le, da tudi ta dela, kot večina prejšnjih, niso ilustrirana z avtentičnim gradivom. Zanimivo bi bilo namreč raziskovati tudi stilske razlike in posebnosti.

Zadnje poglavje je Koblar posvetil ljudski igri, ki se je razvijala od osemdesetih let dalje. Vsi poznamo Finžgarjevega Divjega lovca, Našo kri, Verigo ali Razvalino življenja. Vemo tudi, kako uspešen je bil v osrednjih vlogah Ignacij Borštnik. Vendar le pa bi si želeli nekoliko širšo obravnavo samega pojma. Zanimajo nas vzroki za nastanek te popularne in kvalitetno specifične dramatike.

Zelo zanimivo podpoglavje ljudske igre so Govekarjeve dramatizacije Rokovnjačev, Martina Krpana in Desetega brata. Njegovo početje je bilo nemara sporno, a ustrezne ocene v knjigi ne zasledimo.

Koblar je ob koncu uvoda zapisal: Obravnavanje snovi v obliki dramskih zgodb in navanje dramskega besedila je treba *opravičiti* (podčrtala B. H.) z razlogom, da pisec želi tem plastičneje predstaviti posamezne pisatelje in s tem avtentičneje pokazati njihov slog.« Vsekakor je hvale in pozornosti vredno izredno bogato slikovno, zlasti pa tekstovno gradivo, ki nam močno približa način pisanja posameznih avtorjev in razdobj. Pogrešamo pa morda globljo analizo značajev in včasih še obširnejši opis okoliščin, v katerih so nastajala zlasti pomembnejša dela.

Ob prebiranju prvega dela monografije nam najprej postane jasno, da dandanes po

krivici zapostavljamo marsikatero preteklo gledališko delo. Umetniška dela določene dobe živijo v odvisnosti drugo od drugega in še tako nezaten dramski prizor nam lahko z novega zornega kota osvetli čas, v katerem je nastal. Res se začetki dramskega ustvarjanja pri nas ne morejo meriti z dogajanjem v Angliji ali drugje, toda po nerazrešljivem naključju nam je danes znanih tudi zelo malo kasnejših del. Krivda prav gotovo ni vselej na strani kakovosti del. V zadnjem času je edina izjema ljubljanska televizija, ki nam je predstavila tri ali štiri čitalniške in druge igre. Publikacij s te vrste vsebino pa žal ni.

Drugo vprašanje, ki je globlje, pa sega k ustvarjalcem. Kje so vzroki, da zlasti v prejšnjem stoletju vendarle nimamo izrazitejših in kvalitetnejših dramskih del? Eden od možnih odgovorov se nam ponuja iz Koblarjeve knjige same: naša dramatika v času svojega nastajanja in razvoja ni imela dovolj teoretičnih temeljev, na katerih bi lahko gradila. Vendar je to le ena od predpostavk.

Francè Koblar si je zadal nalogo, da zajame čim več gradiva in da nam ga posreduje v čim avtentičnejši obliki. Ta namera je prav gotovo uresničena. Po opremi (Marjan Tršar) spada knjiga med boljše, žal pa je zlasti med opombami nekaj napak in v samem besedilu nekaj takih jezikovnih ohlapnosti, ki motijo siceršnjo skladnost besedil in komentarjev.

Bogdana Herman
Ljubljana

TRI NOVE RAZPRAVE O SLOVENSKI LITERATURI V RUŠČINI

V presledku nekaj mesecev so bile v SZ objavljene kar tri daljše študije, ki so posvečene slovenski literaturi.

V reviji Sovetskoe slavjanovedenie (1972, št. 5, str. 42—52) je izšla študija M. I. Ryžove »Motivj poezii A. V. Kol'cova v tvorčestve Josipa Murna«.

O slovensko-ruskih stikih so doslej že večkrat pisali slovenski literarni zgodovinarji, vendar v večini primerov bolj pregledno, avtorica omenjenega sestavka pa si je zadala čisto konkretno nalogo. Dobro poznavanje gradiva — obeh pesnikov in literature o njiju — ji je omogočilo številne povezave. Potrdila je bolj naključno zapisane

misli o vplivu Koljcova na našega Murna in s primerjavo posameznih pesmi skušala svoje teze tudi dokazati.

Da je Murn poznal in občudoval ruskega pesnika, vemo; o tem pričajo njegova pisma prijatelju Janku Polaku. Nedvomno je nanj vplival s svojim pesniškim izrazom, morda pa je po njem posnel tudi metrično in ritmično zgradbo. Vendar ostajamo ob nekaterih trditvah avtorice skeptični. Enaki motivi, podobne ali celo enake besedne zveze, podobne misli in upesnitve so v svetovni literaturi tako pogost pojav, da ne moremo govoriti samo o prevzemanju, posnemanju in vplivanju enega pesnika na drugega. Zato se tudi lažje pridružimo mi-

slim, ki jih je M. I. Ryžova zapisala v eseju, kakor formulaciji naslova, ki nedvomno ne povzema vsebine samega članka.

Problemsko zanimiva in bogato argumentirana razprava, ki pa jo žal kvirajo nekatere nepotrebne tiskovne napake, bo nedvomno pripomogla k boljšemu poznavanju Murnove poezije med sovjetskimi bralci, pomembna pa je tudi za slovenske literarnoteoretične raziskave.

V leningrajskem zborniku razprav¹ je poleg 21 člankov, bibliografije sodelavcev katedre za slovansko filologijo LGU in bibliografije disertacij oddelka za slovansko filologijo LGU v letih 1950—1970 objavljen tudi esej M. L. Beršadske Ivan Cankar i slovenskij »social'nyj realizm« (na materiale dramaturgii). Avtorica ga je zasnovala na hipotezi — najdemo jo tudi v slovenskih literarnozgodovinskih razpravah — da je Cankar s svojimi deli in idejami odločilno vplival na ustvarjanje kasnejših rodov slovenskih dramatikov, predvsem pa na predstavnike socialnega realizma.

V svojem eseju se je ustavila ob dramah Krefta, Pahorja, Potrča in Kozaka in jih primerjala s Cankarjevimi. Ob Celjskih grofih, ki jih je Kreft zasnoval na Veronikini pravdi, in ob Veliki puntariji, kjer so glavne osebe tlačani, je opozorila tudi na drugačno pojmovanje zgodovine, ki jo Kreft kaže kot zgodovino razrednega boja. Z dramo Za narodov blagor primerja Kreftove Kreature, s Kraljem na Betajnovi pa predvsem Viničarje Jožeta Pahorja in Kreflovo kmetijo Ivana Potrča. Ob Kozakovem Učitelju Klepcu je Beršadska opozorila na transformacijo, ki jo je doživel lik Petra Klepca, in ki še zdaleč ni slučajna, ob Vidi Grantovi pa na podobnost z Lepo Vido. Iskala je torej paralele, vendar pa je pozornost posvetila predvsem odkrivanju novosti in delih slovenskih socialnih realistov, ki so v dramatiko prinesli epske elemente, analitično načelo in publicistične poteze, predvsem pa so življenje opazovali z novih idejnih gledišč. Ob tem je avtorica zašla v polemiko s slovenskimi literarnimi zgodovinarji, predvsem s Francem Zadrvcem, vendar je na koncu prišla pravzaprav do enakih zaključkov, kljub novim idejnim izhodiščem in novim umetniškim prijemom, ki jih je socialni realizem prinesel tudi v slovensko literaturo, je ostala Cankarjeva umetniška izpoved nepresežena.

Morda bi ob tem lahko pripomnili, da avtorica le ni upoštevala vseh prvin v obravnavanih delih. Odkrila je njihove bistvene

značilnosti in osrednje motive, poudarjala je predvsem poteze, ki kažejo na vpliv socialnega realizma, druge prvine v teh dramah, npr. simbolistične elemente v Vidi Grantovi in deloma v Petru Klepcu, satirično noto v Kreftovih Kreatureh, pa je zamenjala; sicer pa ji je raziskavo deloma omejila tudi naslov same razprave, ki jo odlikujeta predvsem preglednost in suvereno obvladaje snovi.

Tretja razprava — *Stanovljenje marksistskoj kritiki v Slovenii v 20 — 30-e gody*, E. I. Rjabove² je ena izmed sedmih, ki so posvečene razvoju marksistske literarne kritike v Bolgariji, na Poljskem, Češkem, Slovaškem, v Sloveniji in Srbiji.

Avtorica začenja svoje razpravljanje pri Cankarju. Poudarja pomen njegovih govorov, predvsem programskega »Slovenski narod in slovenska kultura«, v katerih je formuliral program literature, ki bi služila ljudstvu v boju za socialno in nacionalno osvoboditev. Potem je orisala politične in gospodarske razmere 20-ih in 30-ih let tega stoletja, označila glavne literarne tokove tistega časa, podrobneje predvsem ekspresionizem in najvidnejše predstavnike te smeri, spregovorila o osrednjih revijah tistih let in o pomenu Krleže in Casarca ter o njunem vplivu. — Dlje se je pomudila ob Vladimirju Martelancu in ob njegovih esejih, v katerih se je opredelil do sodobnih literarnih smeri in jasno začrtal pomen in naloge umetnosti. Opozorila je na razlike med stališči, ki jih je tedaj zagovarjal Josip Vidmar, in med njegovimi nazori, obenem povzela njegove misli o proletarski poeziji. Označila je Kosovelovo delo, izluščila njegova idejna in umetniška izhodišča ter poudarila pomen njegovega predavanja »Umetnost in proletariat«, ki je pravzaprav program proletarske umetnosti.

E. I. Rjabova je spregovorila tudi o literaturi socialnega realizma in najvidnejših avtorjih, dlje pa se je pomudila predvsem ob kritikih Bogu Teplyju, Bratku Kreftu — spregovorila je tudi o njegovem odnosu do Krleže — in ob Ivu Brnčiču, ki je v kritiki uveljavljal psihološki pristop. Natančno je pregledala njegove ostre in pronicljive kritike, se pomudila ob njegovem pojmovanju lepote in umetnosti ter tendence v umet-

¹ *Slavjanskaja filologija*. Sbornik statej. Vyp. 2. Pamjati prof. Borisa Aleksandroviča Larina. Leningrad, Izdatel'stvo Leningradskogo universiteta 1972, str. 21—28.

² Formirovanie marksistskoj literaturnoj kritiki v zarubežnyh slavjanskij stranah. Moskva, Nauka 1972, str. 248—285.

nosti. Primerjala je njegova stališča s stališči Borisa Ziherla in opozorila na razlike med njima.

Alenka Logar-Pleško
Filozofska fakulteta v Ljubljani

POPRAVEK

Na str. 177 (JiS XVIII, 5) beri:

(z *Janez Petelinom* ali s *Petelin Janezom* ali opuščanje sklanjatve).

Vprašali ste

KAKŠNA SO POMENSKA RAZMERJA MED SAMOSTALNIKI plod, sad IN sadež V DANAŠNJI SLOVENŠČINI?

Našteti samostalniki so v vsakdanji slovenščini precej pogosto v rabi, vendar pa ne bi mogli reči, da so pomensko med seboj dobro razmejeni; pri branju imam celo vtis, da se prepletajo in pomensko mešajo. *Plod* se večkrat povezuje s *semenom*, *sad* in *sadež* segata tudi v območje povrtnin ali zelenjave, vsi trije pa se uporabljajo tudi kot splošno ime za jabolka, hruške ipd. V Pleteršnikovem slovarju nisem našel zadovoljivih informacij, saj sta *plod* in *sad* prevečena enako (die Frucht), *sadež* pa bolj

nagiba k pomenu *sadika*, *nasad*. V novem slovarju (SSKJ I, 1970) prizadeti samostalniki še niso obdelani, se pa uporabljajo v razlagah; tako je npr. buča *sad*, enako tudi grah, bob in fižol; *sadež* je banana, grenivka in drobnica (necepljena hruška), medtem ko se pri razlagi grahorja uporablja *plod* (njivski plevel s plodovi v obliki stroka). Ker se mi zdi vprašanje širše zanimivo, bi vas prosil za podrobnejši pomenski pretres navedenih samostalnikov.

R. A.
Ljubljana

PLOD, SAD IN SADEŽ TER NJIHOVI POMENI

Res je, kakor pravite, da se besede *plod*, *sad* in *sadež* v vsakdanjem govoru prepletajo. Če začnemo razmišljati o njih in jih skušamo pomensko razmejiti, oziroma, če si hočemo odgovoriti na vprašanje, kdaj naj uporabimo katero izmed njih, in zakaj prav to, ne ono, se nam ponujajo naslednje misli:

Glede na to, kar besedi *plod* in *sad* označujeta, sta besedi istopomenski (sinonima) in poimenujeta del rastline s semenom, navadno obdano z osemenjem, le da je v pojmu *plod* močno poudarjena njegova biološka funkcija, v pojmu *sad* pa njegova vloga v zvezi s človekom, ki sad uživa. *Sadež* pa nam navadno predstavlja sad, ki je že odtrgan, obran, ali pa mesnati užitni del rastline sploh, kakor v besednih zvezah: *poljski*, *vrtni*, *gozdni sadeži*.

Da gre raba v razmejevanju teh pojmov v to smer, potrjuje tudi listkovno gradivo, ki ga vsebuje kartoteka za Slovar slovenskega knjižnega jezika. Izpiski v gradivu kažejo namreč, da nastopa beseda *plod* predvsem v strokovnih tekstih, saj je za strokovnjake *plod* v najtesnejši povezavi z rastjo, z razmnoževanjem in razvojem rast-

line, kar jih glede na njihovo stroko najbolj zanima. Zato najdemo v gradivu za *plod* več strokovnih, terminoloških zvez, kot: *birni plod*, *enosemenski plod*, *glavičasti plod*, *sedeči plod*, *suhi plod*, ki vse zahtevajo posebno strokovno razlago. Besede *sad* v takih zvezah ne zasledimo. Nastopa pa mnogo pogosteje kot *plod* v navadnih, nestrokovnih izpisih — zlasti močno je zastopana v delih naših klasikov —, kot: *sadovi češnje že zorijo*; *drevo je rodilo obilen sad*; *okusen, sočen, zrel sad*; *koščičasti, pečkati sadovi* (s koščicami, s pečkami).

Ti vidiki so bili v glavnem tudi vodilo za rabo obravnavanih besed v razlagah posameznih rastlin oziroma plodov ali sadov v Slovarju slovenskega knjižnega jezika I. S tako razmejitvijo se, glede na splošno rabo obravnavanih besed, strinjajo tudi botanični in agronomski strokovnjaki. Seveda pa oni obravnavajo in definirajo te besede, zlasti v posameznih posebnih strokovnih zvezah, specifičneje, ožje strokovno. V nekaterih besednih zvezah imajo te besede še poseben pomenski odtенок. Tako predstavlja besedna zveza *gozdni sadež* užitne dele gozdnih rastlin sploh. Strokovna agronomska besedna zveza *vmesni*